

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי-הרוח
החוג לבלשנות

מבחן-בית בקורס "יסודות המבנה של הקופטית הסהידיית":
תרגום מואר של שני סיפורים מ"אמרות אבות-המדבר"

אל: איתן גרוסמן.
מגיש: יהודה רונן.

ירושלים, קיץ 2006

0 הערות כלליות

- בתרגום הרציף כמובן שתמיד נשאלת השאלה האם לתרגם באופן מילולי ככל שאפשר, בהצמדות מקסימלית למקור הקופטי, או שלתרגם בצורה שהיא הכי אידיומטית וזורמת בעברית, גם אם בכך מוותרים על דקויות שבמקור. שני מקרי-הקצה בעייתיים, מלבד הבעיה העקרונית שבכל אחד מהם מבחינת האומנות של התרגום (שלא היא זו שנבחנת כאן): בתרגום שהיא מילולי, יהיה קשה להבהיר שהמבנים הדקדוקיים הובנו על-ידי, וכך (אם כי מכיוון שונה) גם בתרגום החופשי. לכן, ניסיתי למצוא את דרך-האמצע הטובה ביותר, לדעתי, בין הקטבים, בתקווה שהתוצאה תהיה משביעת-רצון.
- ביאור מבנים שלא סומנו בקו מופיע בהערות ממוספרות.
- ציטוטים מ־Crum מופיעים בתבנית " $\begin{matrix} a \\ b \\ \emptyset \end{matrix}$ NUM C", כש־NUM מייצג את מספר העמוד, a, את העמודה השמאלית, b את הימנית ו־ \emptyset את העמוד כולו.
- פירוט פרונומן ב־ $\bar{\alpha}$ תרגמתי בהסגר, עם פסיקים.
- את הזמנים הקופטיים שאין להם מקבילה בעברית ניסיתי לתרגם באופן שהוא אידיומטי בעברית (כך האאוריסט, $\omega\gamma\alpha\epsilon\omega\tau\bar{\alpha}$, מתורגם ב"הווה" עברי).
- את הנסיבתי תרגמתי לפעמים ב"כש" ולפעמים בצורות כמו "בקוטלר": איך שנשמע לי יותר טוב.

1 הסיפור על אבא פאפנוטה

$\delta\tau\chi\theta\omicron\varsigma \epsilon\tau\beta\epsilon \delta\pi\alpha \pi\alpha\pi\theta\tau\tau\epsilon \chi\epsilon \mu\epsilon\epsilon\gamma\delta\epsilon\pi\eta \epsilon\sigma\epsilon\eta\pi\eta \epsilon\gamma\mu\mu\omicron\sigma\omega\mu\epsilon \delta\epsilon \bar{\pi}\theta\tau\omicron\epsilon\iota\omega\gamma$
 $\delta\gamma\epsilon\iota \epsilon\chi\bar{\pi} \omicron\tau\kappa\omicron\lambda\lambda\tau\kappa\iota\omicron\pi \bar{\pi}\lambda\tau\epsilon\tau\eta\varsigma \delta\tau\omega [\delta\gamma\delta\bar{\pi}\tau\omicron\tau \epsilon\tau\varsigma\omega] \delta\gamma\varsigma\omicron\tau\omega\pi\bar{\eta} \delta\epsilon \bar{\pi}\delta\bar{\iota} [\pi\epsilon\tau\omicron$
 $\bar{\pi}\alpha\pi\chi\omega\chi] \delta\tau\omega \epsilon\gamma\varsigma\omicron\omicron\tau\eta \chi\epsilon \mu\epsilon\epsilon\gamma\varsigma\epsilon \eta\pi\bar{\pi} \delta\gamma\pi\alpha\tau \epsilon\rho\omicron\gamma \zeta\bar{\pi} \omicron\tau\pi\omicron\delta \bar{\pi}\zeta\iota\varsigma\epsilon \delta\gamma\mu\mu\omicron\tau\zeta$
 $\bar{\pi}\theta\tau\alpha\pi\omicron\tau \bar{\pi}\eta\pi\bar{\pi} \epsilon\rho\epsilon \tau\epsilon\gamma\kappa\eta\gamma\epsilon \zeta\bar{\pi} \tau\epsilon\gamma\delta\bar{\iota}\chi \delta\tau\omega \pi\epsilon\chi\delta\gamma \bar{\alpha}\pi\zeta\bar{\lambda}\lambda\omicron \chi\epsilon [\epsilon\kappa\tau\bar{\alpha}\varsigma\omega]$
 $\bar{\tau}\eta\delta\zeta\omicron\tau\beta\epsilon\kappa \delta\gamma\epsilon\iota\mu\epsilon \bar{\pi}\delta\bar{\iota} \bar{\pi}\zeta\bar{\lambda}\lambda\omicron \chi\epsilon \epsilon\gamma\omicron\tau\omega\gamma \epsilon\epsilon\iota\rho\epsilon \bar{\pi}\theta\tau\bar{\pi}\tau\omicron\lambda\eta \bar{\pi}\tau\epsilon \pi\theta\tau\tau\epsilon$
 $\epsilon\gamma\omicron\tau\omega\gamma \epsilon\bar{\tau}\zeta\eta\tau \bar{\alpha}\mu\mu\omicron\gamma \delta\gamma\chi\iota\tau\bar{\eta} \delta\gamma\varsigma\omicron\omicron\gamma \pi\alpha\pi\chi\omega\chi \delta\epsilon \bar{\pi}\lambda\tau\epsilon\tau\eta\varsigma \delta\gamma\mu\mu\epsilon\tau\alpha\pi\omicron\iota$
 $\epsilon\gamma\chi\omega \bar{\alpha}\mu\mu\omicron\varsigma \chi\epsilon \kappa\omega \pi\delta\iota \epsilon\beta\omicron\lambda \pi\alpha\epsilon\iota\omega\tau \chi\epsilon \delta\iota\bar{\tau}\zeta\iota\varsigma\epsilon \pi\alpha\kappa \pi\epsilon\chi\delta\gamma \pi\alpha\gamma \bar{\pi}\delta\bar{\iota} \bar{\pi}\zeta\bar{\lambda}\lambda\omicron$
 $\chi\epsilon \bar{\tau}\eta\iota\varsigma\tau\epsilon\tau\epsilon \epsilon\pi\theta\tau\tau\epsilon \chi\epsilon \gamma\eta\delta\epsilon\iota\rho\epsilon \pi\alpha\kappa \bar{\pi}\theta\tau\eta\delta \epsilon\tau\beta\epsilon \pi\epsilon\iota\delta\pi\omicron\tau \bar{\pi}\eta\pi\bar{\pi} \zeta\bar{\alpha} \pi\epsilon\iota\omega\eta\zeta$
 $\mu\bar{\pi} [\pi\epsilon\tau\eta\eta\tau] \pi\epsilon\chi\delta\gamma \pi\alpha\gamma \bar{\pi}\delta\bar{\iota} \pi\alpha\rho\chi\eta\lambda\eta\varsigma\tau\eta\varsigma \chi\epsilon \bar{\tau}\eta\iota\varsigma\tau\epsilon\tau\epsilon \epsilon\pi\theta\tau\tau\epsilon \chi\iota\pi \tau\epsilon\pi\omicron\tau$
 $\bar{\pi}\bar{\tau}\eta\delta\bar{\rho} \pi\epsilon\theta\omicron\omicron\tau \delta\pi \bar{\pi}\lambda\delta\delta\tau \bar{\pi}\zeta\bar{\lambda}\lambda\omicron \delta\epsilon \delta\gamma\chi\pi\omicron \pi\alpha\gamma \bar{\pi}\tau\kappa\omicron\lambda\lambda\tau\delta\epsilon \tau\eta\tau\bar{\varsigma} \chi\epsilon \delta\gamma\kappa\omega$
 $\bar{\pi}\varsigma\omega\gamma \bar{\alpha}\pi\epsilon\gamma\omicron\tau\omega\gamma \epsilon\tau\beta\epsilon \pi\theta\tau\tau\epsilon$

1.1 תרגום

סופר¹ אודות² אבא פאפנוטה ש³ הוא לא ממחר⁴ לשתות יין. בהולכו פעם, הוא נתקל⁵ בכנופיה של ליסטים והוא מצא אותם שותים, הוא, זה שמהווה ראש⁶ [לכנופיה], הכיר אותו (כלומר: את אבא פאפנוטה) וכשהוא [הליסטים] יודע שהוא [פאפנוטה] לא שותה יין, הוא ראה אותו [את אבא פאפנוטה] בעייפות⁷ גדולה⁸. מילא גביע⁹ של יין כשחרבו בידו, ואמר לזקן: "אם אתה לא שותה, אני יהרוג אותך¹⁰". הוא ידע, האיש הזקן, שהוא [הליסטים] רוצה לעשות מצווה של האל. ברצותו להועיל¹¹ לו [לליסטים], הוא לקח אותו¹² ו¹³ שתה אותו. ראש הליסטים התחרט, באמרו זאת¹⁴: "סלח לי¹⁵, אבי, ש¹⁶ גרמתי לך טרדה¹⁷". אמר, הזקן, לו: "אני מאמין באל שהוא עתיד לרחם עליך¹⁸ בגלל גביע-היין הזה בחיים האלה [ביחד] עם¹⁹ הבאים". הוא, הארכיליסטים, אמר לו [לאבא פאפנוטה]: "אני מאמין באלוהים מעכשיו, [ו] אני לא יעשה רע לאף-אחד^{20,21}". הזקן קנה²² לו [=לעצמו] את הכנופיה כולה כי הוא וויתר²³ על רצונו בגלל האל.

¹ מילולית ἀγαθοὺς אומר "הם) סיפרו את זה" (c) כסיומת "נאוטרם", ולא "נקבה": דאיכסיס אל מה שנאמר עליו). אפקטיבי לתרגם בפאסיב עברי.

² εὐχεται משלים את פועל האמירה ἀγαθὸς במשמעות של "אודות" (C 755a).

³ בקופטית, כמובן, זה לא "דיבור עקיף", אלא ב-ε.

⁴ פחות מילולית: שש.

⁵ εἰς ἐπ' αὐτοῦ מיתרגם יותר טוב לאנגלית: come onto/upon. מילולית: בא על/אל.

⁶ ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς מתורגם ב-C 10b כ-"lit great-one (o) of" ר-ἀγαθὸς "head, capital" ב-C 799a. ביחד זה משהו כמו great-one of head. ברור שהכוונה למי שמהווה את המנהיג, הראש, של הכנופיה. זה לא ממש ניתן לתרגום ישיר לעברית, מעבר לשימוש ב"ראש-הכנופיה".

⁷ או "טרדה", ר' C 711a. ר' הערת-שוליים נוספת על התרגום של ἵσχυρος בהמשך.

⁸ ὄρατος ἵσχυρος כמו "אחלה של בנאדם" מבחינת סדר מתאר-מתואר.

⁹ אני לא יודע בדיוק איזה סוג של כלי למשקה זה εὐχεται. קראם מתרגם "cup".

¹⁰ אני מניח שה-ε שבין ἵσχυρος והיא זה עניין פוניטי גרידא.

¹¹ בקופטית: "לתת-תועלת", εὐχεται.

¹² לא ברור לי אם הכוונה ליין (C 66b) או לגביע (C 14b): שניהם זכר.

¹³ חיבור של שני ἵσχυρος. באפס. Hyper-event?

¹⁴ שוב c שמתייחס אל הדברים.

¹⁵ מילולית ἵσχυρος אומר "הנח לי החוצה". ר' C 96b.

¹⁶ נסיון לתרגם כאן את ε.

¹⁷ אין מקבילה מדוייקת ל-ἵσχυρος הקופטי לעברית, כמו שאין ל-trouble האנגלי.

¹⁸ מילולית εὐχεται ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς אומר "הוא יעשה לך רחמים (εὐχεται): מקרה אחד, לא מיודע (a), של "רחמים".

¹⁹ חיבור ב-ε, שמילולית אפשר לתרגם "החיים האלה עם הבאים" ולא מילולית "החיים האלה והבאים".

²⁰ בקופטית εὐχεται חל גם על לא-בני-אדם. ר' C 147a. בעברית לתרגם ב"לשום דבר" זה צולע.

²¹ בהעדר סימני-פיסוק, אני מניח שאפשר לחלק את מה שהשוודד-לשעבר אומר בשני אופנים: εὐχεται ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς | εὐχεται ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς; מעכשיו לא אעשה רע לאף-אחד"; ר' εὐχεται ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς | εὐχεται ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς. אני מאמין באלוהים; מעכשיו לא אעשה רע לאף-אחד". שני הפירושים נראים לי קבילים, אלא אם יש מקום ברור ל"אדוורבים" כאלה, כמו הצירוף εὐχεται, שמשייך אותם בבירור לחלק הראשון או השני.

²² εὐχεται מיתרגם אצל קראם ב-C 779a, בפירוש השני, כ-acquire. די ברור שהכוונה כאן היא שאבא פאפנוטה "רכש" את הכנופיה במובן של זה שעכשיו גם הם, כמו הארכיליסטים, מאמינים באל ולא עושים רע.

²³ ר' C 96a.

1.2 ניתוח המבנים המסומנים בקו

• ε.τ.ω.σ.α.δ.ε.τ.ω

"הוא (ε) מצא (δ) אותם (σ) כש (ε), המרה נסיבתית) הם (τ) שותים (ω)". דיברנו על מבנים כאלה המון. הרימה כאן היא לא במציאה שלו, אלא בהיותם שותים (כשהוא מצא אותם). מבחינה זו, זה מזכיר במשהו את הפעלים של הפרדיקציה הלא שלימה: עיקר המסר נמצא בצורות שמרחיבות אותם (כך "לבלות את היום/לילה בעשות משהו" וכו'). מבנים כמו I've found him gone מדגימים את המציאה לא כמציאה של he אלא כמציאה של הנקסוס.

• πετο βαααωα

יש כאן שתי נקודות מעניינות: גם היות π גרעין שימני שמורחב על-ידי רלטיב (בעברית: "זה ש") וגם הצורה האינצידנטלית ב-π + o. בקופטית (באופן שמזכיר מאוד את המצב באנגלית עתיקה, אגב) זה מובהק שהידוע מהווה את הגרעין השימני, שהוא מסמן את הצירוף כ"שם" מבחינת קבוצת-ההתחלפות שלו, וששאר הצירוף מרחיב אותו. לכן, זה מלמד משהו לתרגם את πρωε כ"זה ממין זכר (יחיד) שהוא איש" או "זה ממין זכר (יחיד) שיש בו את התכונה של 'איש'". כאן π מורחב על-ידי הרלטיב. בנוגע לשאלה של מעמדו של הרלטיב כאן, ר' את המקרה הדומה בהערה ל-πεταααω.

הדבר השני שמעניין זה הצורה האינצידנטלית. קופטית, בדומה לוולשית (המשפט השימני מול mae ... yn...^{ten} וספרדית (ser/estar), מבחינה בין במקומות מסויימים פרדיקציה שהיא "אינהרנטית" (זה מתכונתו של X שהוא Y, משהו עקרוני) ו"אינצידנטלית" (זה באופן זמני/נסיבתי/לא-קבוע/לא-מהותי-כללי ש-X מהווה Y). המשפט השימני הוא אינהרנטי והצורה ב-π + o אינצידנטלית (מבחינה זו הדמיון לוולשית כפול: גם שם האינהרנטי "שימני" והאינצידנטלי "אדורביאלי"). מבחינת הניתוח הפנימי ה-^o זה הסטיב של eipe "לעשות, להוות" (כמו ה-^o makes ב-he makes a good husband, אם לצטט את הדוגמה שלך...), עם π של מושא/הרחבה.

• εατωσ

הקונדיציונאל, בצורה הקצרה (=ε), השלול (εα) בגוף שני זכר (α) של ω "לשתות". ביחד: אם אתה לא שותה. ב-§346 אצל לייטון הוא מציג את הצורה הקצרה e= הטרומ-כינויית ר-ε/-εpe הטרומ-שימנית. הצורה המלאה, אם היתה כאן, היתה ε.α.ω.ε.τ.ω.σ. negative Condi-^o ε-...τ.ε.ω.σ. "tional base (rare)".

• π.ε.τ.αατ

ה-π משמש כגרעין של הצירוף השימני (חוזר, פורית, אל (ειωαα), ומורחב על-ידי רלטיב (ετ) שמורחב על-ידי הסטיב τ.αα. "הזה ממין זכר שבא". הסטיב כאן (שהאינפיניטיב שלו הוא ατ "לבוא" (C 219)) מחוייב: בפעלית-נועה בקופטית בתבנית הדראיברית, כמו כאן (ר') המשך ההערה הזו), אין ניגוד אינפיניטיב:סטטיב, אלא קיים רק הסטיב. זו שאלה תיאורית איך לתאר את התפקיד של ετ כאן: האם זה ממיר רלטיבי שאחריו יש דגם דראיברי עם כינוי ∅, או שזה פרונומן רלטיבי (זה מזכיר במשהו את המצב שב"האיש שראיתי" - "ש" פרונומן; ולא את "האיש שראיתי אותו" - "ש" ממיר). השאלה נעשית מורכבת יותר אם נתייחס אל π כאל הגרעין הכינוי.

2 הסיפור על אבא מאקאריוס

ere απδ μακαριος εσοωε ποτοειω απκωτε απγγελος εττωοτη ηηβητ
 δω [εις παβιαβολος] εττωεηπτ εροχ ηη τεεηηη ere οτοετ ητοοττ ετω
 [επεχοτωω] πε εραεττ επεεωδδδδδ ετω πεχαεπαεχε [οτποδπε παχιπδδδδς]
 εβολ ηηηοκ χε [ηηδδδδ ηηηοι εροκ] εις ηηητε ταρ ηωβ ηηη ετεκειρε
 ηηηοοτ τειρε ηηηοοτ [ηω] ητοκ ηακηετετε ηηηοοτ αποκ δε ηηηοτωηη
 επτηρτ ηακρ οτωηη ηροεις ηηηοηη αποκ δε ηηηηκοτκ επεη [οτηωβ ηοτωτ
 πετεκχερετ εροι ηηηηττ] πεχε απδ μακαριος χε οτ πε ητοε δε πεχαεχε
 πεκαδδβιο πε αποκ δε ηηηηδδδδδ εθδδβιο επεη ετβε παη ηηηδδδδδδδδδδ εροκ

2.1 תרגום

כשאבא מאקאריוס הוהלך פעם סביב²⁴ בביצה בסוכבו כפותיתמרים, הנה השטן פגש אותו בדרכו, כשמגל בידו, וברצותו להכות אותו, הוא לא יכל²⁵. והוא [=השטן] אמר לו [=לאבא מאקאריוס]: "גדולה פגיעתי חוץ²⁶ מלך כי אין לי כח עליך²⁷. הנה, כל דבר שאתה עושה אותו²⁸, אני עושה אותו²⁹ גם: אתה עם [ב]ימים — אני לא-אוכל את הכל³⁰ [=כלום, בכלל; בשלילה]; אתה מבלה³¹ את הלילה ער לפעמים — אני לא ישן לעולם; זה דבר אחד בלבד שבו אתה חזק ממני". אמר אבא מאקאריוס: "מה הוא?"; הוא [השטן] אמר: "זו הענווה שלך, אני, אני לא יכול על ענווה לעולם, בגלל זה אני לא יכול עליך".

2.2 ניתוח המבנים המסומנים בקו

• εις παβιαβολος
 "(ו)הנה השטן". לייטון אומר ב-§478:

In traditional narrative, a new character is often introduced (or given renewed vividness) by εις- lo, behold (ιδού etc.), followed immediately by a narrative tense

²⁴ C 126b מתרגם כפרפוזיציה במשמעות של about, concerning ומדגים בכמה דוגמאות עם (ωτε) ηηη. אין לזה ממש תרגום בעברית. "הלך בסביבות?": התרגום המוצלח ביותר שאני מוצא, גם אם הוא מתרחק מהמקור הוא "כשאבא מאקאריוס הסתובב [במשמעות "טייל"] פעם בביצה".
²⁵ מילולית בקופטית: "הוא לא מצא כוח", ηηη.δδδδ (η).
²⁶ εβολ בנוי מ-ε+βωλ (ר' הערך שמתחיל ב- C 32). מזכיר בשימוש ובמבנה כאן את "חוץ מ-" העברי ו"לבר מן-" הארמי. זו השפעה של מגע עם/אל השפות השמיות?
²⁷ אולי זה אפילו יותר טוב לתרגם לעברית מדוברת: "אני לא יכול עליך", מבחינת הקשר של "היות/אי-היות כח" ויכולת/אפשרות (ηηη-δδδδ/οττ-δδδδ).
²⁸ בקופטית מושא בגוף שלישי רבים, οτ = שחוזר אל ה-ηηη ב-ηωβ ηωβ.
²⁹ כנ"ל.
³⁰ C 424a.
³¹ בקופטית, כמו ברעמססית, "עושים את הלילה": ηερε οτωηη.

זה בדיוק מה שזה עושה כאן: מסופר על אבא מאקאריוס, והנה (εἰς) השטן נכנס לסיפור.
ה"narrative tense" שלייטון מדבר עליו נמצא כאן ב- $\alpha\gamma\tau\omega\sigma\tau\alpha\iota$

• $\epsilon\pi\epsilon\sigma\tau\omega\sigma$

אתחיל בניתוח מהסוף: $\epsilon\pi\epsilon\sigma\tau\omega\sigma$ "הוא רוצה" דר-איברי רגיל; $\epsilon\pi\epsilon$ ממיר להמרת "עבר"/("אימפרפקט")
(ולכן גם ה- $\pi\epsilon$) אחר-כך; ϵ ממיר את הכל נסיבתית. ב-§ 893 לייטון מזכיר את היכול להמיר
המרה כפולה, ואפילו משולשת: כאן יש לנו המרה בתוך המרה.

לייטון אומר ב-§ 171 (The Stern-) limitations (d), בסעיף (Jernstedt rule) (מקרים בהם חוק שטערן-יערנשטעדט לא "פועל"):

$\sigma\tau\epsilon\omega$ -, $\sigma\tau\alpha\omega$ - 'want, desire, love' always has its direct object suffixed, even
in durative conjugation.

ב-§ 184(b) הוא כותב:

$\sigma\tau\epsilon\omega$ - is synonymous with $\sigma\tau\alpha\omega$ ϵ - and has the same distribution; cf.
171(d).

כאן, כאמור, יש הרחבה ב- ϵ .

אם נתייחס אל קיום חוק שטערן-יערנשטעדט כאל ה"מסמן" של הדוראטיביות, גם אם
באופן חלקי, ואל העדרו כ"מסמן" של פונקטואליות/גנריות, כמו שפעם רמזת בכתה, המקרה
כאן מזכיר את המקרה של love(s):loving או like(s):liking באנגלית: שדה סמנטי קרוב
והתנהגות מיוחדת מבחינת הדוראטיביות/פרוגרסיביות.

• $\sigma\tau\alpha\omega\sigma\pi\epsilon\pi\alpha\chi\alpha\sigma\tau\alpha\iota$

זה הדגם שנקרא אצל ששה הלוי בכרסטומתיה delocutive subject expanded and specified
by an appositive noun (סעיף 3.2.1) / הדגם $\pi\epsilon$ explicit subject expending לייטון
(§275), שבנוי Rh. $\pi\epsilon/\tau\epsilon/\pi\epsilon$ Th.

פנימית $\sigma\tau\alpha\omega\sigma\pi\epsilon\pi\alpha\chi\alpha\sigma\tau\alpha\iota$ בנוי מ- $\chi\alpha\sigma\tau\alpha\iota$ "כח" (C 773b) ומ- $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ "אלימות, רוע, נזק" (C 822). בעברית
זה נראה לי זורם לתרגם כ"פגיעה", במיוחד בהקשר של המעשיות התלמודיות על שדים
מזיקים ש"פגיעתם רעה". $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ "אחד לא-מיודע מהסוג של 'גדול'".

• $\sigma\tau\alpha\omega\sigma\pi\epsilon\pi\alpha\chi\alpha\sigma\tau\alpha\iota$

מבחינת החלוקה הפנימית ברכיבים, זה טריוויאלי: $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ "אין", $\pi\epsilon$ "כח", $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ =
שנמצא בגלוסר המורפימות בכרסטומתיה של ששה-הלוי כ" (215a) (prep.) by, in; $\pi\epsilon$ = כינוי
גוף ראשון יחיד נצמד; ϵ - / $\epsilon\pi\omega$ = "to, against"; α = גוף שני זכר נצמד.
ביחד: "אין כח בי נגדך". ר' C 816b לשימוש של $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ עם $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ ר- $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$ = $\pi\epsilon$ / $\sigma\tau\alpha\omega\sigma$.

• $\chi\omega$

זו צורת גוף ראשון יחיד של האאוגנס $\chi\omega$ = "גם".
ששה-הלוי אומר בגלוסר המורפימות על " $\chi\omega$...":

reinforcer: "for (his) part", "... (he) too"; 1st sgl. $\chi\omega$ [...]